

Historie – de nordiske guder og Iduns æbler

Indhold

- 1 Introduktion
- 2 Ideer til undervisningsforløb
- 3 Konkrete undervisningsideer
- 4 Om nordisk mytologi
- 7 Kopiside

Denne lektion har fokus på den levende fortælleform, samtidig med at eleverne kan reflektere over, hvorfor faget historie var – og igen er blevet et vigtigt fag på skoleskemaet. Som et fælles eksempel på en lektion for 1.-3. klasse, som den kunne have set ud i perioden, er derfor valgt en fortælling fra den nordiske mytologi: Iduns æbler. Her er der mulighed for at give børnene indblik i den nordiske gudeverden gennem den levende fortælling og undervisningsformen fra 1960'erne-70'erne.

Læringsmål

- A Eleverne kan vurdere historiefagets vigtighed som undervisningsfag.
- B Eleverne kender fortællingen om Iduns æbler fra den nordiske mytologi og kan gengive hovedtrækkene i denne.
- C Eleverne kan komme med to-tre reelle bud på, hvad historieundervisningen i grundskolen efter deres mening bør indeholde.

Tegn på læring

Eksempel A. Eleven kan vurdere historiefagets vigtighed som undervisningsfag.

Niveau 1: Eleven kan ud fra en fælles dialog i klassen, vurdere om denne mener, at det er vigtigt, at elever i grundskolen bliver undervist i faget historie.

Niveau 2: Eleven kan med egne ord beskrive, hvorfor denne mener, man bør undervises i faget historie i grundskolen.

Niveau 3: Eleven kan vurdere historiefagets vigtighed som undervisningsfag.

Lektionsmål

- 1 Det primære mål med denne lektion er, at eleverne får indsigt i og forståelse for skolelivet og nogle af de fag, der undervises i i denne periode. Dette gennem dialog omkring hvorfor man bl.a. skal undervises i faget historie i skolen og indsigt i indholdet af dette fag.
- 2 De sekundære mål med denne lektion er, at eleverne oplever og reflekterer over, hvilken betydning historien har, for at man kan forstå, den verden man lever i.

Introduktion

Formålet med historieundervisningen var fra 1960 formuleret som:

”... at vække og udvikle elevernes interesse for, hvorledes menneskene har levet gennem tiderne og har skabt såvel de svundne kulturer som de nu bestående kulturformer.”

Herunder lå en klar humanistisk og mellemfolkelig grundtone, da det også var hensigten at; ”... eleverne vænnes til at betragte problemerne ud

fra synspunktet ligeberettigelse mellem folkeslagene.”. Der er ikke tvivl om at FN, koloniserede landes kamp for – og opnåelse af selvbestemmelse, samt menneskerettighedserklæringerne og UNESCOs eksistens havde præget denne målsætning.

I både dansk og historie var der for de yngste klassers vedkommende opmærksomhed på, at det var den levende fortælling og en langsom begrebsopbygning og sproglig udvikling, der skulle til. Og det var først fra 3. klasse at børnene fik faget på skemaet. Historiefagets opbygning op gennem skoletiden var nærmest kronologisk ordnet. Som børnene voksede kom de nærmere samtidens historie. I 3. klasse gjaldt faget således oldtiden i Danmark og middelhavsområdet.

I Den Blå Betænkning under faget dansk er det formuleret således:

”Lærerens fortælling og oplæsning

Lærerens fortælling og oplæsning vil især i begynderundervisningen være et egnet middel til at fremme børnenes sproglige og hermed almene udvikling. Når læreren beretter om oplevelser og tildragelser eller fortæller eventyr og historier, ophjælpes børnenes sprogopfattelse, deres fantasi og følelse udvikles, ordforrådet øges, og deres begrebsverden udvides. Gennem fortælling vænnes klassen til at lytte opmærksomt, hvilket især er af betydning for de børn, der ikke før skolegangen har været under gunstig sproglig påvirkning.

Da der ikke på de første trin er afsat timer til historie, bør læreren fortælle egnede nordiske gude- og heltesagn. Lærerens oplæsning tjener samme formål som hans fortælling og er samtidig en værdifuld forberedelse til læseundervisningen, idet børnene oplever, hvad det vil betyde for dem at kunne læse selv, og de bliver kendt med en række af skriftsprogets ord og vendinger. Derved skabes en baggrund for læseundervisningen, som ikke kan gives gennem talesproget alene. Oplæsningen må derfor betragtes som et betydningsfuldt led i den sproglige opdragelse og ikke blot som underholdning.”

Ideer til undervisningsforløb

<u>Varighed:</u>	Ca. 60-90 min.
<u>Målgruppe:</u>	1.-3. klasse.
<u>Fag:</u>	Dansk, historie.
<u>Forberedelse:</u>	Introducér eleverne til hvad en levende fortælling er. Eleverne skal øve sig på at genfortælle historien om Iduns æbler på levende vis. Man kan evt. indlede et samarbejde med en skuespiller eller en dygtig historiefortæller om at komme og fortælle historien for eleverne.

Eksempler på overordnede læringsmål

Eleverne får indsigt i og forståelse for skolelivet og undervisningen i et historisk perspektiv.

Eleverne får mulighed for at:

- a reflektere over, hvorfor man bl.a. skal undervises i faget historie gennem dialog,
- b reflektere over, hvilken betydning historien har, for at forstå den verden man lever i,
- c opleve gamle sagn om guder og helte fortalt på en levende og inspirerende måde. Derved får de mulighed for at opnå indsigt i, hvordan man gennem den levende fortælling kan fange sit publikum og kommunikere gennem det talte sprog,
- d opnå viden om, hvordan man kommunikerer gennem levende fortællinger, og hvordan kropssproget og stemmen kan understøtte forståelsen af fortællingen,
- e lytte opmærksomt og følge forløbet i fortællingen,
- f arbejde med at kunne gengive indhold af fortællingen og samtale om fortællingens opbygning og indhold og at opleve, hvordan man kan videreformidle sagn og myter med historisk indhold,
- g skelne mellem opdigtede historier, hverdagsfortællinger/-erindringer og historiske heltefortællinger.

Konkrete undervisningsideer

1. Indledende samtale med eleverne om faget historie

- Start lektionen med at introducere faget historie. Hvad tror de, man skal lære i faget?
- Lad eleverne reflektere over hvorfor man overhovedet skal have historie i skolen.
- Lad eleverne byde ind med emner som de synes, faget bør indeholde, og lad dem begrunde deres valg. Skriv dem op på tavlen.
- Lad eleverne komme med begrundede bud på historiske emner, der er vigtigere at lære om end andre.
- Lad hele klassen eller mindre grupper udvælge de tre vigtigste historiske emner fra listen. Lad dem begrunde deres valg – gerne med konkrete eksempler.

2. Introducér de nordiske guder

- Introducér eleverne for de nordiske guder Thor, Odin og Idun. Dernæst Loke og hans tilhørsforhold til guderne. Fortæl kort om Valhalla, guder og jætter.
- Tal evt. med eleverne om hvorfor de tror, at man i skolen skulle lære om disse guder, når nu man lagde så stor vægt på kristendomsundervisningen langt op i 1900-tallet.
- Hvorfor man skulle lære om de nordiske guder i historieundervisningen?

3. Undervis som dengang – et eksempel på et undervisningsforløb om Iduns æbler.

Brug evt. de næste punkter som eksempel på datidens undervisning. Lad gerne eleverne sidde på gulvet eller på bordene. Fortæl at denne friere form kom frem i denne periode.

- Fortæl gerne på levende vis eleverne historien om Iduns æbler. 3. klasse kan evt. læse den selv eller få den udleveret i print efter fortællingen.
- Samtal med eleverne, lad dem stille spørgsmål og reflektere over fortællingen.
- Lad eleverne lukke øjnene 1-2 minutter og tænke på fortællingen så de skærper koncentrationen.
- Lad eleverne genfortælle historien til hinanden to og to for derefter i plenum at give deres bud på hvad fortællingen handler om.
- Lad eleverne byde ind med æblets rolle. Lad dem byde ind med andre historier, hvor æblet har en særlig rolle. Tal om hvorfor det mon er æblet, der giver evig ungdom.
- Hvor kommer sådanne fortællinger fra, og hvorfor fortæller man dem stadig?
- Tal med eleverne om forskellen mellem hverdagshistorier/-erindringer, opdigtede historier og historier om guder og helte. Lad eleverne sætte ord på forskellene.
- Afslut forløbet.

Opsamling på lektionen

- Tal om hvordan man kan fortælle en historie på en levende og spændende måde.
- Lad evt. eleverne byde ind med hvorfor de tror, at mange børn synes, den nordiske mytologi er spændende, og hvorfor de tror, at historierne har overlevet i så mange år.
- Tal evt. med eleverne om det at tro på noget. Lad eleverne byde ind med om de kender mennesker der tror på noget, som f.eks. Allah, Jesus, nordiske guder, reinkarnation eller lignende.

Den nordiske mytologi

Den nordiske mytologi er en samling af gamle historier og digte fra vikinernes tid. De fortæller om jordens skabelse, guder og mystiske væsner, kampe mellem ondt og godt, jordens undergang og dens genopstandelse. Alt sammen ting som vikingerne troede på, dengang kristendommen endnu ikke var kommet til Norden.

Læs artiklen *De ti vigtigste ting at vide om nordisk mytologi* af Ditte Jensen.

Læs artiklen *Undgå vikingevrøvl: Asa-ord fra A-Å* af Ditte Jensen.

Verden set med en vikings øjne

I vikingetiden troede man, at jorden var flad, og at menneskene levede i Midgård, den mellemste verden, som var omringet af et kæmpe hav. I havet boede den store Midgårdsorm, der kunne nå hele vejen rundt om jorden og bide sig selv i halen. Det eneste, der holdt jorden oppe, var det store træ Yggdrasil i midten af verden, hvis rødder nåede ned i underverdenen, og hvis blade nåede op i himlen.

Guderne levede i Asgård oppe i himlen, som var forbundet med Midgård ved hjælp af en stor regnbuebro, Bifrost, som guderne brugte, når de skulle fra den ene verden til den anden. Jætternes verden, som var kæmpernes land, lå enten inde midt i Midgård, udenom Midgård eller på den anden side af havet. Der er ingen, der ved præcist, hvor det lå.

Jætter og aser var uvenner, men vikingerne betragtede også jættar som en slags guder. De var dog kendte for at være ondskabsfulde. Under Midgård lå Hel, som var et koldt og tåget sted, hvor man kom hen, når man døde, hvis man ikke kom til Valhal.

Aser og jættar

Aser var guder. Odin var den enøjede øverste gud blandt aserne. Som den ældste og øverste gud kaldes han Alfader, han er også krigs-, kamp- og døds gud og kaldes derfor Hærfader og Valfader. Han var en klog mand og havde været med til at skabe verden. Han havde flere børn, men den nok mest kendte er Thor, den stærkeste af aserne, som med sin hammer Mjølner kunne lave lyn og tordenvejr. Odin betyder raseri, ekstase eller digtekunst, og det placerer ham ligeledes som visdommens, ekstasens, magiens, rune- og digtekunstens gud. Både Odin og Thor er krigsguder, men mens Thor tager sig af selve kampen med sin hammer Mjølner, er Odin planlæggeren og strategen.

Thor er den stærkeste gud blandt aserne og særlig kendt som jættemekæmper. Han er søn af Odin og Jord, og han er gift med asynjen Sif og far til sønnerne Modi og Magni samt datteren Trud. Thor er trællenes, bondestandens og folkets gud.

Loke var søn af en jætte og derfor ikke til at stole på. Han lavede næsten altid ulykker, men fordi han havde blandet blod med Thor og levet sammen med aserne, blev han betragtet som en af deres egne. Jætter lignede mennesker, men var større. De havde nogle særlige talenter og blev også betragtet som naturguder eller kaoskræfter. Selvom man kunne have gavn af deres hjælp, skulle man betragte dem som fjendtlige, for de var ikke søde væsner, og man kunne komme galt afsted, hvis man stolede på dem.

Læs artiklen *Guder i den nordiske mytologi* af Kristine Glerup.

Valhal

Når en viking døde, blev denne begravet med nogle af sine ejendele, så denne kunne tage dem med ind i den næste verden. Man troede, at hvis en viking døde i kamp, blev denne en helt og kom til Valhal oppe i himlen.

Valhal ligger i Asgård og er Odins bolig. Det var Odin, der bestemte over krigenes udfald og herunder sørgede for, at valkyrier bragte de faldne krigere til Valhal.

Valhal var en kæmpe bygning, hvis tag var besat med gyldne skjolde, og der var 640 døre, som var så store, at der kunne gå 800 kæmper igennem én af dem på samme tid. Alle heltene i Valhalla kæmpede hele dagen lang på de grønne marker, og om aftenen var der altid fest med masser af flæsk og mjød.

Oppe på taget af denne sal gik geden Hedrun og spiste af bladene fra et løvtræ. Ud af gedens yver kom den mjød som heltene drak, og den løb aldrig tør. Det flæsk, de spiste, kom fra grisen Sæhrimmer, som altid kom til live igen til næste måltid, så de heller ikke løb tør for mad. Hvis en viking døde af alderdom eller sygdom, kom han i Hel, hvilket ikke var noget en viking ønskede, og derfor var de ikke bange for at dø i kamp.

Læs artiklen *Hvad er Valhal?* af Egil Bargfeldt.

Kristendommens indtog i Norden

Da kristendommen kom til Norden blev vikingerne mere eller mindre tvunget til at opgive deres tro på aser og jætter. Selvom mange fastholdt deres tro erklærede kong Harald Blåtand i år 965, skrevet på den store Jellingesten, at han havde kristnet danskerne.

Levn fra den nordiske mytologi

Man kan den dag i dag finde eksempler på ting fra den nordiske mytologi, som stadig har indflydelse på vores dagligdag.

Vores ugedage er stadig opkaldt efter navne fra den nordiske mytologi. For eksempel er tirsdag: Tyr's dag, onsdag: Odins dag, torsdag: Thors dag, fredag: Frej eller Frejas dag osv.

Ifølge nordisk mytologi hed de første mennesker Ask og Embla, og faderguden Odin havde skabt dem af to døde træer. Det minder lidt om Adam og Eva, som vi kender dem fra Biblen.

Iduns æbler

Idun, også kaldet Ydun, er i den nordiske mytologi ungdommens gudinde og var gift med Brage. Hun er datter af dværgefyrsten Ivalde og lysdisen Hildegun. Hun vogter de fortryllede æbler, der holder alle aserne unge til evig tid. Fortællingen om Iduns æbler handler om, at jætten Tjasse bortfører Idun, og derved kommer gudernes evige ungdom i fare.

Baggrundsartikler

Gjerløff, Anne Katrine (2014). *Skolens udvikling 1960'erne-70'erne*, Hansen, Annette Eklund (2014). *Børneliv 1960'erne-1970'erne*, Jacobsen, Annette Faye (2014). *Historiefagets udvikling*,

Supplerende litteratur

Bargfeldt, Egil (2012). *Hvad er Valhal?* via Religion.dk
Glerup, Kristine og Fahrendorff, Rasmus (2017). *Guder i den nordiske mytologi*, via Religion.dk
Jensen, Ditte (2012). *De 10 vigtigste ting at vide om nordisk mytologi*, via Religion.dk
Jensen, Ditte (2012). *Undgå vikingevrøvl: Asatroens ord fra a til å*, via Religion.dk
Religion.dk (2012). *Nordisk mytologi*,
Schjødt, Jens Peter (2015). *nordisk religion og mytologi*, via Gyldendal A/S: Den store danske

Find alle artikler og links under linksamling på www.skolehistorie.au.dk/undervisningsmaterialer.

Kopiside

Iduns æbler

- 1 En gang da Odin, Thor og Loke var på tur i Jotunheim, skulle de om aftenen stege en okse over ilden for at få noget at spise. Aserne var meget sultne og kunne ikke vente på, at oxen stegte færdig, da det kan tage en hel dag, og de ønskede, at der var en hurtigere måde, hvorpå de kunne få oxen stegt. I Jotunheim skal man passe på med at ønske, for så kan snedige jætter pludselig dukke frem, og det skete også her.
- 2 Jætten Tjasse, forklædt i ørneskikkelse, tilbød at baske med vingerne for at få ilden til at blusse op, mod at han fik noget af kødet. Aserne indvilligede straks, og kødet blev hurtigt mørkt. Tjasse hoppede da ned og slugte hurtigt det meste af oxen, hvilket Loke mente var alt for meget, og han slog derfor Tjasse med en gren fra marken.
- 3 Grenen var ikke en normal gren, og Loke kunne ikke slippe den, samtidig med at grenen hang fast i Tjasse, som hurtigt lettede. Lokes arme var ved at blive rykket af led, og han skreg af smerte, men Tjasse lo bare og blev ved med at flyve rundt til Loke havde lovet, at han ville lokke Idun til at gå uden for Asgårds mur med sine æbler. Loke bildte Idun ind, at han havde set nogle æbler, som til forveksling lignede dem hun havde, og hun indvilligede i at tage sine æbler med for at sammenligne.
- 4 Således fik Tjasse bortført Idun, og aserne opdagede ikke hendes fravær, da hun altid har holdt sig for sig selv. Aserne kunne dog hurtigt mærke alderdommens åg og bemærkede således, at Idun var væk. Man fandt ubesværet frem til, at hun sidst havde været sammen med Loke, og det blev hans opgave at få hende tilbage. Efter utallige trusler gik Loke med til det, hvis blot han måtte låne Frejas falkeham.
- 5 Forklædt som falk fløj han af sted mod Tjasses gård, hvor han øjeblikkeligt fik øje på Idun, som han forvandlede til en nød, så han kunne have hende i sin ene klo. Tjasse optog forfølgelsen, så snart han bemærkede Iduns fravær, og Odin, som så dette fra Lidskjalv, beordrede aserne til at samle en masse letantændelige spåner lige inden for Asgårds mur.
- 6 Da Loke nærmede sig muren med Tjasse lige efter, dykkede han ned mod jorden, og ligeledes gjorde Tjasse. Aserne antændte spånerne, Loke rettede brat op, men Tjasse, som var meget tungere (han var jo en ørn og Loke en falk), styrtede lige ind i flammehavet, hvor aserne hurtigt dræbte ham.
- 7 Tjasses datter, Skade, drog til Asgård for at hævne sin faders død. For at formilde hende kastede Thor Tjasses flammende øjne op på himmelhvælvet, hvor de – i selskab med bl.a. Ørvandels tå – lyser om natten og hjælper de søfarende med at finde vej. Thor praler af denne bedrift i Sangen om Gråskæg.